

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №47
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«12» шілдеге 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «11» шілде күні 21 сағаттан «12» шілде күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 11.07.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Сайлыбаева Л.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «12» шілдеге
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1-7 мм), найзағай. Батыс желі 9-14, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 15-20 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 7-12 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1-5 мм), найзағай. Батыс желі 9-14, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 17-22 градус жылы.
Теріскей Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1-5 мм), найзағай. Батыс желі 9-14, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 17-22 градус жылы.
Жетісу Алатау	Жаңбыр (3-8 мм), найзағай. Батыс желі 9-14, найзағай кезінде 15-20 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 4-9, күндіз 11-16 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 8-13 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-6,0 мм), найзағай, бұршақ. Жел солтүстік-шығыстан, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 22-27 градус жылы.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-6,0 мм), найзағай, бұршақ. Жел солтүстік-шығыстан, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 22-27 градус жылы.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Күндіз өткінші жаңбыр (0,0-5,0 мм), найзағай, бұршақ. Жел солтүстік-шығыстан, күші 8-13, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 19-24 градус жылы.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-шығыстан, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 12-17, күндіз 25-30 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Облыстың батысында, солтүстігінде шаңды дауыл. Жел шығыстан, оңтүстік-шығыстан, күші 9-14, облыстың батысында, солтүстігінде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 23-28, күндіз 37-42 жылы.
Сауыр	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (2-14 мм), найзағай. Жел солтүстіктен, солтүстік-шығыстан 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 5, күндіз 20-25, кей жерлерде 10-15 жылы.
Тарбағатай	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1-10 мм), найзағай. Жел солтүстіктен, солтүстік-шығыстан 9-14, түнде кей жерлерде 15-20, күндіз басым бөлігінде 15-20, екпіні 25 м/с. Ауа температурасы түнде 14-19, күндіз 28-33 жылы.
Қазақстандық Алтай	Күндіз басым бөлігінде жаңбыр (1-12 мм), найзағай. Күндіз кей жерлерде бұршақ. Жел солтүстіктен, солтүстік-шығыстан 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 15-20, кей жерлерде 6-11 жылы, күндіз 27-32, кей жерлерде 22 жылы.

2022 жылғы 11 шілдедегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен үш тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Бір тәулік ішінде жауын-шашын әсерінен кейбір өзендерде су деңгейі көтерілді: Үлкен Алматы көлінен 1,1 км жоғары орналасқан Үлкен Алматы өзені ГБ-те 1 см-ге, Проходная өзенінен 2 км жоғары орналасқан ГБ және Түрген өзені – Таутүрген ГБ-те 2 см-ге, Талғар өзені – Талғар қаласы ГБ-те 4 см-ге көтерілуі байқалды. Үлкен Алматы көлі – Көлдің солтүстік жағалауындағы ГБ-інде су деңгейі 15 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 7°C-дан 18°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4160 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Тарихи анықтама

Шілде-жаңбыр мен гляциалдық генезисті селдердің қалыптасуының ең белсенді кезеңі. 1999 жылдың 14 шілдесінде Беделбай өзенінің алабында (Кіші Алматы өзенінің сол саласы) жаңбыр селі қалыптасты. Орта таулы аймақтың жергілікті бөлігінде өте қатты жауын-шашын түсті. "Медеу" гидропостында 106 мм жауын-шашын тіркелді,

биік таулы аймақта жауын-шашын қатты түрде түскен. Жаңбырдың жаууы топырақтың едәуір алдыңғы ылғалдануы аясында болды. Негізгі селдің пайда болуы шұңқырларда, ал оның дамуы ежелгі моренада пайда болған кесіндіде жүрді. Сел Алматы-Медеу автомобиль жолының бірнеше телімін, электр беру желісін, сумен және газбен жабдықтау жүйесін қиратты. Кіші Алматы өзенінің арнасындағы өтпелі селден қорғау құрылыстарының арқасында ірі кесектер мен сел массаларының тастары тоқтады, бұл сел сипаттамаларын азайтты.

Балшық бұлтпен көмкерілген селдің сел қоймасына кіруі

1973 жылдың 15 шілдесінде Тұйықсу мұздығындағы №2 көлдің жарылуы нәтижесінде Кіші Алматы өзенінің алабында гляциалдық сел қалыптасты. Жарылған көлдің көлемі 225 мың м³, серпінді су тасқынының максималды шығыны - шамамен 350 м³/с. Сел ағыны Медеу сел қоймасына шамамен 10 мың м³/с шығынмен, көлемі – 3,8 млн м³ және сел массасының тығыздығы-2390 кг/м³ кірді. Селді қалыптастыруға қатысқан кеуек судың көлемі жарылған көл суының көлемінен 2 есе асып түсті. Нәтижесінде сел көлемі шамамен 3 есеге өсті. Толықтай мына кітаптан оқуға болады: Яфязова Р.К. «Природа селей Заилийского Алатау. Проблемы адаптации». – Алматы, 2007. – 158 б.

Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "11" шілдеге

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м³/с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лайлылық
				Макс. 10.07	Мин. 11.07	08 сағ. 11.07	Күн. 10.07	Түн. 11.07	Орт. 10.07	08 сағ. 11.07	Орт. 10.07	Макс. 10.07	08 сағ. 11.07		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	27.7	12.7									*	*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			21.0			272	271				0	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			10.0			624	623	3.59	3.44	3.44	-1	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	18.8	8.4									*	*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			14.0			278	277	3.31	3.31	3.15	-1	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			16.0	3.0		116	113				-3	*
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			16.0			52	51				0	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			16.0	1.0		191	190	1.87	2.00	1.75	0	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			17.0			248	248				0	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			7.0			322	321	4.35	5.00	4.00	+1	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			15.0			280	281				+2	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			12.0	5.0		67	67				0	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			13.0			291	287	3.08	3.50	2.53	-1	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			16.0	1.0		217	216	0.92	0.95	0.89	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			18.0	4.0		295	294	7.55	7.55	7.34	-1	
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			18.0	3.0		117	119	1.1	1.07	1.21	+2	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			16.0	1.0		217	217				0	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			17.0	0.6		331	332				+4	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	15.6	5.7		7.3		175	186				+15	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру

«12» шілдеге 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар сызығы климаттық қар сызығына жақын. Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Орта таулы аймағында топырақтың ылғалдануы төмендеуде, бірақ әлі де жоғары; биік таулы аймақтада топырақтың ылғалдануы төмендеуде. Кей жерлерде жаңбыр (1-7 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Күнгеі Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Кей жерлерде жаңбыр (1-5 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Теріскей Алатау	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жаңбыр (3-8 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-6,0 мм), найзағай, бұршақ. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Күндіз өткінші жаңбыр (0,0-5,0 мм), найзағай, бұршақ. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Өгем жотасы	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1-10 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде жаңбыр (2-14 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.

	Қазақстандық Алтай	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз Қазақстандық Алтайдың басым бөлігінде жаңбыр (1-12 мм), найзағай күтіледі. Күндіз кей жерлерде бұршақ жаууы мүмкін. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
--	---------------------------	--